

Historia i WOS z dr Andrzejem

Starożytna Grecja

NOTATKA MATURALNA

Polis Ateńska

Ateny były jednym z **najważniejszych polis (państw-miast)** starożytnej Grecji. Położone w Attyce, w południowo-wschodniej części **Półwyspu Bałkańskiego**, wyróżniały się nie tylko znaczeniem gospodarczym i kulturalnym, lecz także niezwykle dynamiczną ewolucją ustroju politycznego. Od monarchii rodowej poprzez oligarchię arystokratyczną aż po demokrację ludową historia Aten stanowi jeden z najciekawszych przykładów przemian ustrojowych w starożytności.

Ateny osiągnęły szczyt potęgi w **V w. p.n.e., w okresie tzw. „złotego wieku” Peryklesa**, kiedy to ich model demokracji stał się wzorem dla wielu innych greckich polis i punktem odniesienia dla późniejszych systemów politycznych w dziejach Europy. Jednak aby zrozumieć ten fenomen, należy cofnąć się do początków i prześledzić proces kształtowania się ateńskiej wspólnoty politycznej. Najstarszą formą organizacji Aten była monarchia, typowa dla wczesnych wspólnot plemiennych świata greckiego. Na czele państwa stał basileus (król), który pełnił funkcje wojskowe, religijne i sądowe. Jednak w miarę rozwoju społecznego i gospodarczego jego władza stopniowo słabła, a znaczenie zyskiwała arystokracja rodowa eupatrydzi (dosł. „dobrze urodzeni”). To właśnie oni, skupieni wokół wpływowych rodzin, zaczęli kontrolować najważniejsze urzędy i decyzje polityczne.

Okolo VIII–VII w. p.n.e. monarchia została całkowicie zastąpiona przez oligarchię arystokratyczną. Na czele państwa stanęli archonci corocznie wybierani urzędnicy, którzy wspólnie sprawowali władzę. Początkowo było ich trzech, z czasem dziewięciu. Po zakończeniu kadencji archonci wchodziłi do Areopagurady byłych archontów, która stała się najważniejszym organem politycznym i sądowym w państwie.

Areopag, złożony z przedstawicieli arystokracji, decydował o polityce wewnętrznej i zewnętrznej, kontrolował urzędników, a także dbał o zachowanie porządku i tradycji. Oligarchia opierała się więc na zamkniętym kręgu rodów arystokratycznych, które monopolizowały władzę i wpływy. Jednak system ten nie był trwały w miarę wzrostu znaczenia gospodarczego warstw niearystokratycznych, zaczęły narastać konflikty społeczne.

Reformy Drakona i Solona.

Pierwszym próbą uporządkowania ateńskiego życia publicznego była działalność **Drakona**. W odpowiedzi na narastające spory i samowolę arystokracji, wprowadził on spisane prawo, które miało zastąpić dotychczasowe zwyczaje przekazywane ustnie. Choć jego kodeks uchodził za niezwykle surowy (**stąd powiedzenie „drakońskie prawa”**), stanowił ważny krok w kierunku ujawnienia prawa i ograniczenia arbitralności arystokratów. Każdy obywatel mógł teraz znać przepisy i odwoływać się do nich, co w dłuższej perspektywie osłabiało władzę rodów.

Znacznie większe znaczenie miały jednak reformy **Solona**, jednego z najwybitniejszych mężów stanu Aten. Jego celem było złagodzenie napięć między bogatymi a ubogimi, które groziły wybuchem wojny domowej. Solon przeprowadził reformy zarówno społeczne, ekonomiczne, jak i ustrojowe:

- **Seisachtheia (strząśnięcie długów)** anulował długi ciążące na obywatelach i zakazał sprzedawania się w niewolę za długi.
- **Podział obywateli według majątku** wprowadził cztery klasy majątkowe (pentakosiomedimnoi, hippeis, zeugitai, thetes), od których zależały prawa polityczne i obowiązki wojskowe.
- **Nowe organy władzy** utworzył Radę Czterystu (Bule), w której zasiadali przedstawiciele wszystkich klas z wyjątkiem najuboższych. Rada miała przygotowywać sprawy dla Zgromadzenia Ludowego (Ekklesia).
- **Rozszerzenie udziału obywateli w sądownictwie** powołano sądy ludowe (Heliaia), w których uczestniczyli obywatele z różnych warstw.

Reformy Solona nie wprowadziły demokracji w pełnym tego słowa znaczeniu, ale złagodziły dominację arystokracji i stworzyły podstawy dla dalszych przemian. Ustanowiły również zasadę, że udział w życiu politycznym zależy nie od urodzenia, lecz od majątku co było rewolucyjne w ówczesnym świecie.

Polis Ateńska

Tyrania Pizystrata - Czym była?

Po okresie reform Solona napięcia społeczne nie zniknęły. W połowie VI w. p.n.e. do władzy doszedł **Pizystrat**, który objął rządy jako tyran (**tyrannis nie oznaczała w Grecji koniecznie despotyzmu, była to raczej forma jednowładztwa uzasadniona osobistym poparciem ludu**).

Pizystrat, choć formalnie przejął władzę siłą, rządził umiarkowanie i kontynuował reformy Solona. Wzmacniał gospodarkę, rozwijał infrastrukturę (np. budowę akweduktów i świątyń), wspierał rolnictwo i kulturę. Dzięki jego polityce Ateny się ustabilizowały i rozkwitły gospodarczo. Po jego śmierci władzę objęli jego synowie, jednak ich rządy stopniowo przekształciły się w despotyzm, co doprowadziło do obalenia tyranii około 510 r. p.n.e.

A jakie reformy przeprowadził Klejstenes?

Po upadku tyranii o kształcie ustroju Aten zdecydował **Klejstenes (508/507 p.n.e.)**, arystokrata z rodu Alkmeonidów. Jego reformy uznaje się za fundament ateńskiej demokracji. Najważniejszym celem Klejstenesa było rozbitcie dawnych struktur rodowych i lokalnych wpływów arystokracji, aby zapewnić bardziej sprawiedliwy udział obywateli w życiu politycznym.

Najważniejsze elementy reform:

- **Podział Attyki na demy, trytie i fylae.** każdy obywatel był przypisany do demu (okręgu lokalnego), niezależnie od pochodzenia. Z trzech różnych części Attyki (miasto, wybrzeże, interior) tworzone nowe fylae (plemiona), co mieszało ludność i osłabiało znaczenie rodów.
- **Rada Pięciuset (Bule)** zastąpiła Radę Czterystu, miała przygotowywać prace dla Zgromadzenia Ludowego.
- **Ekklesia (Zgromadzenie Ludowe)** stała się najważniejszym organem decyzyjnym, w którym wszyscy obywatele mogli brać udział i głosować nad sprawami państwa.
- **Ostracyzm (ostrakismos)** procedura „skreślenia” obywatela z życia politycznego na 10 lat w celu zapobiegania powrotowi tyranii.

Reformy Klejstenesa położyły podwaliny pod system, w którym władza należała do obywateli, a nie do wąskiej elity. Od tego momentu Ateny weszły na drogę demokracji, która w kolejnych dziesięcioleciach ukształtowała się w pełni.

Isonomia w starożytnych Atenach oznaczała równość obywateli wobec prawa zasadę, według której każdy wolny obywatel miał takie samo prawo do udziału w życiu publicznym i sprawowania urzędów. Była jednym z filarów demokracji ateńskiej, gwarantującym, że żaden obywatel nie stoi ponad prawem ani nie jest z niego wyłączony.

Polis Ateńska

Kursancie, a jak wyglądało społeczeństwo w Starożytnych Atenach?

Kim byli obywatele?

Spółeczeństwo Aten, mimo swej demokratycznej formy ustroju, było głęboko zróżnicowane i oparte na ścisłym rozdziale praw politycznych. Nie każdy mieszkaniec polis posiadał pełnię obywatelstwa, a różnice między poszczególnymi grupami były fundamentalne.

Pełnoprawnym obywatelem Aten mógł być jedynie **mężczyzna urodzony z rodziców Ateńczyków**, który ukończył **18 rok życia** i przeszedł odpowiednie szkolenie wojskowe (efebię). Obywatele stanowili trzon wspólnoty politycznej tylko oni mogli:

- uczestniczyć w **Zgromadzeniu Ludowym (Ekklesia)**,
- pełnić urzędy państwowe,
- zasiadać w sądach ludowych (Heliaia),
- oraz decydować o najważniejszych sprawach polis.

Ocenia się, że w okresie klasycznym (V–IV w. p.n.e.) obywateli było zaledwie ok. 30–40 tysięcy w populacji liczącej 250–300 tysięcy mieszkańców Attyki. Ateńskie obywatelstwo łączyło w sobie prawa polityczne (udział w rządzeniu) i obowiązki wobec polis: służbę wojskową, udział w życiu publicznym, łożenie na funkcjonowanie państwa poprzez liturgie.

Co ważne, idea obywatelstwa w Atenach była ściśle kolektywna. Ateńczyk nie był „jednostką wobec państwa”, lecz częścią wspólnoty, która istniała tylko poprzez aktywny udział w jej życiu.

Kim byli Metojkowie?

Drugą, liczniejszą grupę stanowili **metojkowie**, czyli cudzoziemcy osiedleni w Attyce. Nie mieli oni praw politycznych, ale mogli swobodnie prowadzić działalność gospodarczą, zajmować się handlem, rzemiosłem, czy nawet być bogatymi przedsiębiorcami.

Mieli obowiązek:

- płacenia specjalnego podatku (metoikion),
- posiadania obywatela opiekuna (prostates),
- oraz służby wojskowej w razie potrzeby.

Niewolnicy w Starożytnych Atenach

Trzecią, najliczniejszą grupą społeczną byli niewolnicy, stanowiący prawdopodobnie połowę ludności Attyki. Niewolnictwo było podstawą funkcjonowania gospodarki ateńskiej, tak jak całej Grecji. Niewolnicy byli własnością prywatną lub państwową: pracowali w kopalniach srebra w Laurion, w warsztatach rzemieślniczych, gospodarstwach domowych, a także jako nauczyciele i urzędnicy pomocniczy.

Nie posiadali żadnych praw politycznych ani osobistych, choć w praktyce ich los zależał od właściciela w Atenach często lepszy niż w innych polis, ponieważ prawo chroniło ich przed samowolnym zabójstwem.

Paradoksalnie, nawet w najbardziej demokratycznym państwie świata starożytnego wolność opierała się na pracy ludzi pozbawionych wolności.

Polis Ateńska

A jak funkcjonowała demokracja Ateńska?

Podstawową ideą ustroju ateńskiego była **(isonomia)** równość wobec prawa, oraz **(isegoria)** równość prawa głosu w zgromadzeniu. Obywatele byli równi w prawach politycznych niezależnie od majątku (po reformach Klejstenesa i Efiatesa). Władza miała charakter kolegialny i rotacyjny, a urzędy obsadzano w drodze losowania (**kleros**), aby zapobiec tworzeniu się trwałych elit.

Ekklesia (Zgromadzenie Ludowe)

Było najwyższym organem władzy w Atenach. Zwoływane około 40 razy w roku na wzgórzu Pnyks, składało się z wszystkich obywateli (powyżej 18 roku życia).

Ekklesia decydowała o:

- **uchwalaniu praw i dekretów,**
- **wojnie i pokoju,**
- **wyborze strategów,**
- **zatwierdzaniu sprawozdań urzędników,**
- **sprawach finansowych i religijnych.**

Każdy obywatel miał prawo zabrać głos (**isegoria**) a decyzje podejmowano większością głosów. Udział w zgromadzeniu był traktowany jako obowiązek obywatelski, a za nieobecność mogła grozić kara finansowa.

Rada Pięciuset

Przygotowywała projekty ustaw i porządek obrad dla Ekklesii. Składała się z **500 obywateli wybieranych losowo po 50 z każdej fyli**. Kadencja trwała rok, a ten sam obywatel nie mógł pełnić funkcji częściej niż dwa razy w życiu. Rada zajmowała się także bieżącą administracją i kontrolą urzędników

Heliaia

Był to organ sędziowski składający się z obywateli powyżej 30 roku życia, wybieranych losowo w liczbie 6 tysięcy rocznie. Zasiadali oni w mniejszych kolegiach (dikasteriach), rozpatrując sprawy karne, cywilne i publiczne.

Heliaia stanowiła ważny instrument kontroli władzy mogła rozpatrywać odwołania od decyzji urzędników, a nawet procesy polityczne.

Urząd strategów

Jedyny urząd wybierany w głosowaniu, a nie losowaniem. Strategowie byli dowódcami wojskowymi, często także politykami (**np. Perykles, Temistokles**). Ich wybór zależał od kompetencji, co odróżniało ten urząd od innych funkcji obywatelskich.

Demokracja ateńska wypracowała mechanizmy chroniące przed nadużyciami. Najsłynniejszym był ostracyzm czyli coroczne głosowanie nad wygnaniem obywatela, który mógł stanowić zagrożenie dla ustroju. Jeśli w głosowaniu (na skorupkach (ostraka) oddano co najmniej 6 tysięcy głosów, osoba wskazana była wydalana z **Aten na 10 lat bez utraty majątku**.

W V w. p.n.e. reformy Efiatesa i Peryklesa doprowadziły do pełnego rozkwitu demokracji. Ograniczono władzę Areopagu, a jeszcze większe znaczenie uzyskała Heliaia i Ekklesia. Perykles wprowadził także (diaty) wynagrodzenia dla obywateli za udział w zgromadzeniach i sądach, co umożliwiło także ubogim udział w życiu politycznym.

Polis Spartańska

A jaki był ustrój polityczny Sparty? Ważne na maturę!

Ustrój Sparty był złożony i opierał się na zasadzie równowagi elementów monarchicznych, oligarchicznych i demokratycznych. **Arystoteles określił go mianem „mieszanej konstytucji” (politeia) unikalnego systemu łączącego różne formy władzy.**

Monarchia (diarchia)

Na czele państwa **stało dwóch królów (basileis)**, pochodzących z dwóch rodów: Agiadów i Eurypontydów. Ich władza miała charakter religijny, wojskowy i symboliczny, a nie absolutny.

Królowie:

- **przewodzili wyprawom wojennym,**
- **sprawowali funkcje kapłańskie,**
- **zasiadali w radzie starszych (geruzji),**
- **a w sprawach politycznych podlegali kontroli urzędników i zgromadzenia.**

Podwójna monarchia miała zapobiec tyranii i wzajemnie się równoważyli, a decyzje mogli podejmować tylko za zgodą innych organów.

GeruzjaRada Starszych

Najważniejszy organ władzy w Sparcie. Składała się z **28 gerontów (starszych)** powyżej 60 roku życia oraz dwóch królów. Geruzja była ciałem arystokratycznym a jej członkowie wybierani byli dożywotnio spośród Spartiatów, którzy zasłużyli się państwu.

Funkcje:

- **przygotowywała projekty uchwał dla Zgromadzenia Obywateli (Apella),**
- **pełniła funkcję sądu najwyższego,**
- **mogła w praktyce blokować decyzje innych organów.**

Geruzja zapewniała ciągłość i konserwatyzm w polityce była filarem oligarchicznego elementu ustroju.

ApellaZgromadzenie Obywateli

Zgromadzenie obejmowało wszystkich pełnoprawnych Spartan powyżej 30 roku życia. Miało ograniczone kompetencje mogło zatwierdzać lub odrzucać projekty uchwał przygotowane przez Geruzję, ale nie mogło ich zmieniać ani wnosić własnych propozycji. Decyzje podejmowano przez aklamację (okrzyki), nie głosowaniem.

Apella wybierała również członków Geruzji i eforów.

Choć w ustroju spartańskim istniał więc element „ludu”, był on czysto formalny w praktyce decydowała arystokratyczna elita.

Eforat

Najbardziej charakterystyczną instytucją spartańską był urząd eforów. Pięciu eforów wybieranych corocznie spośród Spartiatów posiadało ogromne kompetencjezarówno wykonawcze, jak i kontrolne:

- **zwoływali zgromadzenia,**
- **kontrolowali królów, urzędników i wychowanie młodzieży,**
- **zarządzali polityką wewnętrzną i zewnętrzną.**

Polis Spartańska

A jak wyglądało społeczeństwo w Starożytnej Sparcie?

Społeczeństwo Sparty miało ściśle hierarchiczną strukturę, podzieloną na trzy główne grupy: **Spartiaci (pełnoprawni obywatele)**, **periojkowie (wolni, lecz pozbawieni praw politycznych)** i **heloci (niewolna ludność państwowa)**.

Spartiaci („równi”)

Stanowili elitę państwa pełnoprawnych obywateli, wywodzących się z dorobionych rodów doryckich. Ich liczba była niewielką w okresie klasycznym (V w. p.n.e.) zaledwie ok. 8–10 tysięcy na całe państwo.

Spartiaci posiadali pełnię praw politycznych, ale w zamian mieli obowiązek całkowitego poświęcenia się służbie wojskowej i życiu wspólnotowemu.

Życie Spartiaty od urodzenia do śmierci podporządkowane było państwu:

- **Noworodki poddawano selekcji** słabe dzieci zrzucano z góry Tajget.
- **Chłopcy od 7 roku życia trafiali do systemu wychowawczego agoge** rygorystycznego treningu wojskowego i ideowego.
- **Dorośli mężczyźni** musieli do 30 roku życia mieszkać w koszarach i uczestniczyć we wspólnych posiłkach (syssitia).
- **Spartiat nie mógł zajmować się handlem, rzemiosłem ani rolnictwem** jego utrzymanie zapewniała praca helotów.

Spartiaci byli więc kastą wojowników, żyjących w zamkniętej wspólnotce, gdzie życie prywatne właściwie nie istniało. Ich etos opierał się na posłuszeństwie, odwadze, ascezie i lojalności wobec polis.

Periojkowie (perioikoi)

Periojkowie, czyli „**mieszkający wokół**”, zamieszkiwali obszary otaczające Spartę. Byli wolnymi mieszkańcami mogli posiadać majątek, uprawiać ziemię, zajmować się handlem i rzemiosłem, a także służyć w wojsku, ale nie mieli praw politycznych.

Tworzyli więc warstwę pośrednią między Spartanami a helotami. Ich lojalność wobec państwa była kluczowa, gdyż to oni dostarczali Spartiatom dóbr materialnych i uzbrojenia. W praktyce pełnili funkcję ekonomicznego zaplecza dla społeczeństwa wojowników.

Heloci

Najliczniejsza warstwa ludności Sparty, obejmująca podbitą ludność Messenii i Lakonii. Heloci byli niewolnikami państwa, a nie osób prywatnych. Ich głównym obowiązkiem było uprawianie ziemi należącej do Spartiatów i dostarczanie im określonej części plonów. Choć formalnie posiadali rodziny i gospodarstwa, żyli pod stałą kontrolą i terrorem Spartanie regularnie organizowali przeciwko nim krypteje (tajne wyprawy młodych wojowników mające zastraszyć lub eliminować potencjalnych buntowników).

Heloci byli traktowani jak potencjalne zagrożenie było ich kilkakrotnie więcej niż Spartiatów. Strach przed ich buntem był jednym z głównych powodów utrzymywania państwa permanentnie zmilitaryzowanego.

Polis Spartańska

Sparta, położona w południowej części Peloponezu w krainie zwanej Lakonią, stanowiła unikalne zjawisko w świecie greckim. W przeciwieństwie do otwartych, demokratycznych i kosmopolitycznych Aten, była to polis o charakterze konserwatywnym, wojskowym i zamkniętym. Jeśli gdzieś w tekście źródłowym będzie informacja o Lacedemończykach to pamiętaj że pytają właśnie o Starożytną Spartę

Jej ustrój, społeczeństwo i kultura podporządkowane były jednemu celowi: utrzymaniu stabilności państwa i dominacji warstwy spartańskich obywateli nad liczną ludnością podbitą.

Sparta była państwem niezwykle trwałym: jej system polityczny przetrwał niemal bez zmian przez kilka stuleci, od VIII do IV w. p.n.e. To właśnie ta stabilność, dyscyplina i wojskowy etos sprawiły, że już w starożytności Sparta uchodziła za model państwa idealnego, a jej ustrój był przedmiotem podziwu i analiz filozofów Herodota po Platona i Arystotelesa.

Początki Sparty sięgają okresu doryckich podbojów Peloponezu (ok. XII–X w. p.n.e.). Dorowie, lud o surowym i wojowniczym charakterze, zajęli dolinę rzeki Eurotas, podporządkowując sobie miejscową ludność ajolską.

Z pięciu pierwotnych osad doryckich powstało jedno polis – Sparta (Lakedaimon). Z czasem Dorianie rozszerzyli swoje panowanie także na sąsiednią Messenię, podporządkowując jej mieszkańców. Stało się to kluczowym czynnikiem w ukształtowaniu się systemu społecznego i ustrojowego Sparty.

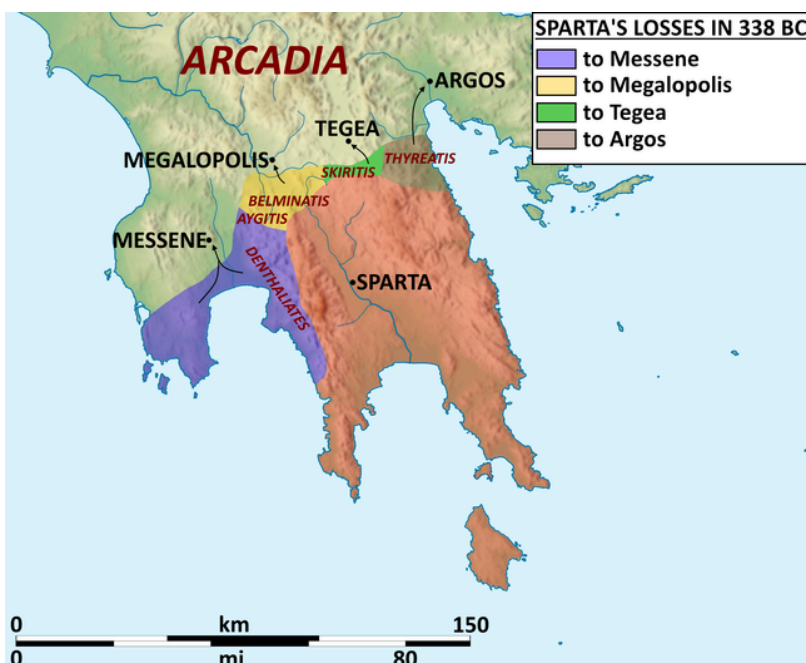
Podbój Messenii (VIII–VII w. p.n.e.) przyniósł ogromne nabytki ziemi, ale jednocześnie stworzył zagrożenie wewnętrzne. Spartanie stali się mniejszością rządzącą nad znacznie liczniejszą ludnością ujarzmioną (helotami). Wymusiło to powstanie systemu opartego na stałej gotowości wojskowej i bezwzględnej dyscyplinie społecznej.

Likurg - Ustawodawca w Starożytnej Sparcie

Według tradycji podstawy spartańskiego ustroju miał wprowadzić legendarny prawodawca **Likurg (Lykourgos)**, żyjący w VIII w. p.n.e. Choć historyczność jego osoby jest dyskusyjna, reformy przypisywane Likurgowi. „**Wielka Rhetra**” rzeczywiście stanowi fundament spartańskiego porządku społecznego i politycznego.

„Wielka Rhetra” (dosł. „Wielka Uchwała”) była zbiorem zasad ustrojowych, które określały podział władzy między monarchię, oligarchię i elementy ludu. Ustanawiała również specyficzny sposób życia Spartan: surowy, wspólnotowy, całkowicie podporządkowany interesowi państwa.

Reformy te miały charakter przede wszystkim społeczno-wojskowy, a ich głównym celem było zachowanie wewnętrznej jedności i zapobieżenie buntom helotów.

Wojny Peloponeskie

Przyczyny konfliktu

Po wojnach perskich Grecja została zdominowana przez dwa rywalizujące ośrodki polityczne:

- Ateny przywódca Związku Morskiego, potęga morską i gospodarczą.
- Sparta hegemon Związku Peloponeskiego, potęga lądowa, konserwatywna i zamknięta.

Główne przyczyny:

Rywalizacja o hegemonię w świecie greckim. Ateny rozszerzały swoje imperium, podporządkowując sojuszników.

Polaryzacja polityczna:

- Demokracja ateńska vs. oligarchia spartańska.

Konflikty gospodarcze:

- Ateny narzucały wysokie kontrybucje państwom członkowskim Związku Morskiego.

Bezpośredni pretekst:

- Spór Koryntu z Korkyrą (Korfu) oraz Megary z Atenami. Sparta stanęła po stronie Koryntu i Megary.

Przebieg wojny peloponeskiej

Etap I: wojna archidamijska (431–421 p.n.e.)

- **Strategia Sparty:** regularne najazdy na Attykę.
- **Strategia Aten (Perykles):** unikanie walk lądowych, obrona murów i wykorzystanie floty do blokady Peloponezu.

Wydarzenia kluczowe:

- **Zaraza w Atenach (430 p.n.e.):** zginął Perykles, tysiące obywateli.
- Walki morskie nie przyniosły rozstrzygnięcia.
- **Pokój Nikiasza (421 p.n.e.):** chwilowe zawieszenie broni, status quo ante.

Podpowiedź:

Pierwsza faza wojny to Perykles i zaraza a tym samym osłabienie Aten, mimo formalnego pokoju.

Wojna sycylijska (415–413 p.n.e.)

- Ateny wysłały ekspedycję na Sycylię (Syrakuzy) pod wodzą Alkibiadesa i Nikiasa.
- Katastrofa: ekspedycja została całkowicie zniszczona. Okrety i tysiące żołnierzy zginęły.
- Skutek: utrata floty, morale i pozycji strategicznej.

Podpowiedź:

Sycylia i katastrofa Ateńczyków, zwrot w wojnie.

Wojna dekelejska i interwencja Persji (413–404 p.n.e.)

- Sparta, wsparta finansowo przez Persję, zajęła Dekeleję (koło Aten), paraliżując ich komunikację lądową.
- Ateńska flota została ostatecznie rozbita pod Ajgospotamoi (405 p.n.e.) przez flotę spartańską pod dowództwem Lizandra.

Skutki wojny peloponeskiej

- **Upadek Aten:** utrata floty, murów obronnych i imperium.
- Hegemonia Sparty w świecie greckim, lecz krótkotrwała.
- Wzrost wpływów Persji w sprawach greckich.
- Późniejszy okres chaosu i wojen domowych między polis.

Wojny Perskie

Bitwa morska pod Artemizjon (480 p.n.e.)

- Równoległe do walk pod Termopilami Grecy toczyli bitwy morskie z flotą perską.
- Walki nierozstrzygnięte, ale pozwoliły Grekom ewakuować flotę w porządku.

Bitwa pod Salaminą (480 p.n.e.) **O bitwę morską pod Salaminą bardzo często pytają w arkuszu Maturalnym!**

- Dowódca grecki: Temistokles (Ateny).
- Przebieg: Persowie weszli w wąskie cieśniny Salaminy, gdzie ich liczniejsza flota nie mogła się rozwinąć.
- Grecy, wykorzystując taktykę manewrową, rozbili flotę Kserksesa.
- Skutek: Odwrócenie losów wojny, odwrót Persów; Kserkses wrócił do Azji, zostawiając część wojsk w Helladzie.

Podpowiedź: Salamina to Temistokles i taktyka morska oraz wąska cieśnina to kluczowe zwycięstwo Greków.

Bitwa pod Platejami (479 p.n.e.)

- **Dowódcy greccy:** Pauzaniasz (Sparta).
- **Dowódcy perscy:** Mardoniusz.
- **Przebieg:** Zjednoczone siły greckie rozgromiły Persów w decydującym starciu na lądzie.
- Skutek: Ostateczne wyparcie Persów z Grecji kontynentalnej.

Bitwa pod Mykale (479 p.n.e.)

- Grecka flota zniszczyła resztki perskich sił w Jonii.
- Skutek: koniec inwazji, początek ofensywy Greków w Azji Mniejszej.

Skutki wojen perskich

Polityczne:

- Ostateczne zwycięstwo Greków i zahamowanie ekspansji Persji w Europie.
- Wzrost prestiżu Aten i Spartyoba polis stanęły na czele świata greckiego.
- Utworzenie Związku Morskiego (Delijskiego) pod przewodnictwem Aten (478 p.n.e.), który w praktyce przekształcił się w imperium ateńskie.

Społeczno-kulturowe:

- Umocnienie poczucia wspólnoty hellenistycznej („Hellenowie przeciw barbarzyńcom”).
- Rozkwit kultury klasycznej w V w. p.n.e. (złoty wiek AtenPerykles).

Gospodarcze:

- Ateny zdobyły dominację handlową na Morzu Egejskim.
- Sparta zachowała wpływy lądowe, ale pozostała izolowana

Wojny Perskie

Na przełomie VI i V w. p.n.e. Grecja znalazła się w obliczu nowego zagrożenia ekspansji Imperium Perskiego, które pod wodzą króla Dariusza I Wielkiego objęło niemal cały Bliski Wschód, Azję Mniejszą, a także Trację i Macedonię.

→ Główne przyczyny:

Polityczne:

- Dążenie Persji do podporządkowania całego obszaru basenu Morza Egejskiego, w tym niezależnych polis greckich w Jonii (zachodnia Azja Mniejsza).
- Chęć utrwalenia wpływów na Zachodzie po podbojach w Azji i Tracji.

Bezpośrednia przyczyna:

- Powstanie jońskie (499-494 p.n.e.) bunt greckich polis w Jonii przeciw panowaniu perskiemu. Powstanie wsparte przez Ateny i Eretrię zostało brutalnie stłumione (**zniszczenie Miletu 494 p.n.e.**), co sprowokowało Persów do odwetu na Grekach kontynentalnych.

Ekonomiczne:

- Kontrola nad szlakami handlowymi i bogatymi wybrzeżami Morza Egejskiego.

→ Wyprawa Dariusza (490 p.n.e.)

Celem Dariusza było ukaranie Aten i Eretrii za poparcie powstania jońskiego. Persowie wysłali flotę przez Morze Egejskie, zdobyli Eretrie, a następnie wylądowali w Attyce, w pobliżu Maratonu.

Bitwa pod Maratonem (490 p.n.e.)

- **Dowódcy greccy:** Miltiades, Kallimach.
- **Dowódca perski:** Datis.
- Przebieg: Ateńczycy, mimo przewagi liczebnej Persów (ok. 25 tys. Persów przeciw 10 tys. Ateńczyków), dzięki taktyce Miltiadesa (atak skrzydłami i oskrzydlenie centrum), odnieśli spektakularne zwycięstwo.
- Skutek: Odparcie pierwszej inwazji; wzmocnienie prestiżu Aten.

Podpowiedź: zapamiętaj nazwę Maraton to symbol odwagi obywatelskiej i geniuszu taktycznego Greków. To także źródło legendy o biegu posłańca Filippidesa, który miał przebiec do Aten z wieścią o zwycięstwie (ok. 42 km stąd dystans współczesnego maratonu).

Wyprawa Kserksesa (480–479 p.n.e.)

Po śmierci Dariusza władzę objął jego syn Kserkses I, który przygotował gigantyczną inwazję na Helladę. Zgromadził setki tysięcy żołnierzy i flotę kilkuset okrętów.

→ Sojusz grecki

Greckie polis, dotąd często rywalizujące, utworzyły związek obronny pod przywództwem Sparty (sojusz Hellenów). Ateny zapewniły flotę, Sparta armię lądową.

→ Bitwa w wąwozie Termopil (480 p.n.e.)

- **Dowódca grecki:** Leonidas (król Sparty).
- **Dowódca perski:** Kserkses.
- Przebieg: 300 Spartan i kilka tysięcy sojuszników przez trzy dni powstrzymywało armię perską w wąskim przesmyku.
- Po zdradzie Greka Efiialtesa Persowie obeszlą pozycje Spartan, którzy zginęli walcząc do końca.
- Skutek: Bohaterska klęskasymbol poświęcenia za ojczyznę.

Podpowiedź: Termopile to „śmierć Leonidasa i 300 Spartan” symbol odwagi, ale też cena za opóźnienie marszu Persów.

Powodzenia!

Jeśli potrzebujesz więcej darmowych materiałów w przygotowaniu do matury z Historii to tutaj je znajdziesz :)

[DARMOWE NOTATKI \(KLIKNIJ\)](#)

MATURA Z HISTORII
TURBO NOTATKA

Starożytny Rzym

Notatka
Maturalna

MATURA Z HISTORII
TURBO NOTATKA

20 dat ze Średniowiecza!
Pewniaki Maturalne!

Notatka
Maturalna

Kurs Maturalny z Historii Online

Coś dzięki czemu świetnie zdasz Maturę z Historii 🔥

Zanim przejdziemy do omawiania zmian na maturze w **2026 roku**, chciałbym Opowiedzieć Ci kilka słów o czymś co całkowicie może zmienić twoje podejście do przygotowania do **matury** :) **Kurs Maturalny z Historii Online** to moje oczko w głowie - połączenie wiedzy merytorycznej tzn. **Wszystkie najważniejsze daty, procesy i wydarzenia z 5 epok historycznych**. Kurs to także moje indywidualne wsparcie aż do samej matury po przez zamkniętą grupę na Facebooku czy webinary tylko dla kursantów.

 DOSTOSOWANY POD ZMIANY MATURALNE !

- ✔ **Ponad 100 wysokiej jakości lekcji Video - filmy można oglądać na każdym urządzeniu i tyle razy ile się chce :)**
- ✔ **Dostęp do autorskiej platformy edukacyjnej**
- ✔ **5 okresów z Historii - od starożytności do XX wieku. Najważniejsze daty, procesy, wydarzenia**
- ✔ **Nauka pisania wypracowania (sprawdzanie napisanych wypracowań)**
- ✔ **Rozwiązywanie zadań z arkusza i moje ocenienie dokładnie jak na maturze**
- ✔ **Moje wsparcie aż do samej matury po przez zamkniętą grupę na Facebooku i webinary tylko dla kursantów**

Kurs Online to połączenie najnowszych technologii (**autorska platforma edukacyjna i aplikacja mobilna**) wraz z moim wsparciem aż do samej matury (**sprawdzanie wypracowań, zamknięta grupa na facebooku, webinary tylko dla kursantów**)

**JEDYNY KURS MATURALNY
W APLIKACJI MOBILNEJ!**

Opinie Kursantów

Dzień dobry! Chciałam Panu bardzo podziękować. 85% z rozszerzonej historii, a spodziewałam się 70%. Pana kurs, grupa na fb, webinary i możliwość pisania wypracowań są naprawdę ogromną pomocą, gdy nie otrzymuje się prawie żadnego wsparcia w szkole (pomimo, że chodziłam do klasy z rozszerzoną historią 😞). Na pewno będę polecać pana kurs, nie żałuję ani minuty poświęconej na pracę z pana materiałami i mam nadzieję, że uda mi się dostać na prawo na UAM ❤️ ❤️

Dzień dobry dostałem dzięki Pana kursowi 90% z matury z historii. 🥳🥳 Naprawdę serdecznie Panu dziękuję za przygotowanie mnie do tego egzaminu. Miał pan rację by nie stresować się wynikiem świeżo po napisaniu matur. 😊

Dzień dobry, bardzo chciałam doktorowi podziękować za pomoc w przygotowaniach do matury. Z matury próbnej miałam 53%, a dzisiaj dostałam 90%. Bardzo dużo dały mi Pana filmiki kursowe oraz webinary, na których zawsze można było rozwiązać wszelkie wątpliwości.

historia
pisemny, poziom rozszerzony

83%

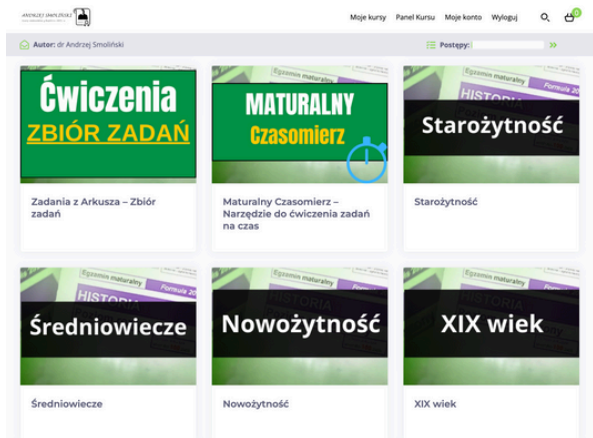
Kurs Maturalny z **Historii Online**

CO DOSTAJESZ DOŁĄCZAJĄC DO KURSU?

- ➔ **PONAD 100 LEKCJI VIDEO**
Ponad **100** łatwych w nawigacji filmów video, które powstały na podstawie mojego ponad **30 letniego** doświadczenia w przygotowaniu do matury takich uczniów jak Ty.
- ➔ **PRZEROBIECIE WSZYSTKICH DZIAŁÓW**
W moim kursie maturalnym przerobisz wszystkie wymagane działy na maturę z Historii Nawet jak zaczynasz od podstaw to na spokojnie się przygotujesz
- ➔ **ZADANIA MATURALNE NA MAX PKT**
Oprócz lekcji merytorycznych, mój kurs to także lekcje praktyczne, podczas których nauczysz się jak rozwiązywać zadania z arkusza maturalnego oraz wytłumaczę Ci, jak unikać częstych błędów
- ➔ **PRACA PISEMNA NA MAX PKT**
Kursanci moich kursów osiągają co roku najwyższe wyniki jeśli chodzi o punkty za prace pisemne dlaczego? Bo uczę ich jak pisać prace z perspektywy egzaminatora maturalnego! To jest twoja przewaga, przygotowując się ze mną! Nauczysz się pisać wszystkie rodzaje prac pisemnych wymaganych na maturze 2025/2026
- ➔ **QUIZY POWTÓRKOWE**
KPo aktualizacji platformy każda lekcja w kursie będzie kończyła się QUIZEM podsumowującym daną lekcję. To jeszcze lepiej pomoże Ci ugruntować sobie wiedzę
- ➔ **DZIESIĄTKI STRON NOTATEK DO LEKCJI**
Autorskie karty historyczne, które mają pomóc Ci jeszcze lepiej przygotować się do matury. Znajdziesz w nich między innymi : pojęcia, dodatkową powtórkę do matury, podpowiedzi maturalne, wskazówki od egzaminatora.
- ➔ **ZAMKNIĘTA GRUPA NA FACEBOOKU**
Dołączając do grona moich kursantów, uzyskujesz dostęp do zamkniętej grupy na Facebooku. Na grupie będziesz mógł zadawać mi pytania dotyczące przerabianego materiału. **W związku z okresem wakacyjnym grupa ruszy w październiku.**
- ➔ **WSPARCIE OD EGZAMINATORA**
Zawsze podczas współpracy najważniejsze jest dla mnie, to by moi Kursanci osiągnęli jak najlepsze wyniki z egzaminów maturalnych. Podczas kursu możesz liczyć na moje wsparcie! Pamiętaj - ja jestem tu dla Ciebie !!!
- ➔ **CYKLICZNE WEBINARZY**
Wiem, że kontakt oraz wsparcie instruktora podczas przygotowania do matury jest bardzo ważne, dla tego ze swoimi Kursantami będę spotykał się na webinarach na żywo.
- ➔ **APLIKACJA MOBILNA**
Kursy w wersji 2.0 będzie można używać w aplikacji mobilnej do której dostęp będzie miał każdy z kursantów

Kurs Maturalny z Historii Online

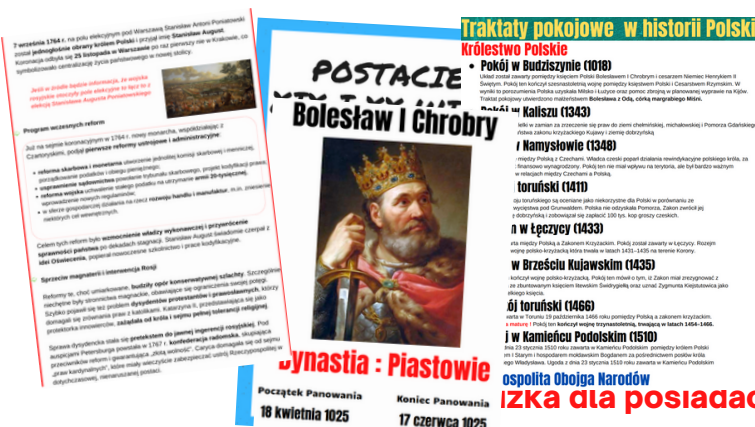
WSZYSTKIE WYMAGANE PRZEZ CKE DZIAŁY!

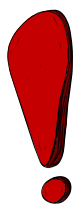
Lekcje w formie przyjemnych filmów VIDEO

NOTATKI MATURALNE I QUIZY PO LEKCJACH

Użyj kodu rabatowego i kup kurs o **50 zł TANIEJ**

Kod rabatowy : EbookHist

Wszystkie informacje odnośnie kursu będą dostępne na moim instagramie !

@Historia_i_Wos_z_dr_Andrzejm